

16. Оболенський О.Ю. Державна служба / О.Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2003. – 344 с.
17. Психологические механизмы целеобразования / [под ред. О.К. Тихомирова]. – М. : Наука, 1977. – 260 с.
18. Тертичка В.В. Державна політика: Аналіз та здійснення в Україні. / В.В. Тертичка. – К. : Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 750 с.
19. Токовенко В.В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії / В.В. Токовенко. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 256 с.
20. Україна. Цілі розвитку тисячоліття. 2000+5 : [матеріали до ювілейної 60-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН] / [В. Піщейко, Н. Сітнікова, Р. Дорошкевич та ін.]. – К. : Дія, 2005. – 44 с.
21. Шарий В.І. Антикризисні технології як механізм реалізації цілей державного управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / В.І. Шарий ; Національна академія держ. управління при Президенті України. – К., 2006. – 20 с.
22. Шаров Ю. Основи цілепокладання в проектно-орієнтованій системі стратегічного планування муніципального розвитку / Ю. Шаров // Актуальні проблеми державного управління. – 2006. – Вип. 3 (25). – С. 223–228.
23. Швалб Ю.М. Психологические модели целеполагания / Ю.М. Швалб ; [АПН Украины. Ин-т психологии им. Г.С. Костюка АПН Украины]. – К. : Стило, 1997. – 235 с.
24. Юхновський І. Головна мета України – побудувати суспільство з панівним середнім класом / І. Юхновський ; [Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки]. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 34 с.

УДК 351.88

МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Мерзляк Д.С.

аспірант Класичного приватного університету

Annotation

The author substantiates prevention mechanisms of origin and limitation of corruption in the field of foreign economic activity. Concepts and types of corruption are certain. Legislative and normative acts are explored on the questions of counteraction of corruption in the field of foreign economic activity.

Анотація

Обґрунтовано механізми запобігання виникнення та обмеження корупції у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Визначено поняття та види корупції. Досліджено законодавчі та нормативні акти з питань протидії корупції у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова

Механізми, державне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, антикорупційна політика, державні органи.

I. Вступ

Становлення України як незалежної держави, розширення її міжнародних зв'язків, демонополізація зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), вільний вихід на зовнішній ринок різних державних та приватних підприємств, “прозорість” кордонів між державами, утворення численних міжнародних об'єднань, фондів, спільних підприємств,

посилення міграційних процесів стали об'єктивними чинниками, що сприяли появі деструктивних економічних і соціальних процесів, на першому місці серед яких знаходиться корупція.

II. Постановка завдання

Мета статті – визначити механізми державного регулювання, які запобігають та протидіють корупції у сфері ЗЕД України.

III. Результати

Інтернаціоналізація у глобальну світову економіку означає, передусім, співробітництво з іншими країнами, але часто реалізується у формі міжнародного співробітництва, створення додаткових каналів для припливу в економіку матеріальних та фінансових ресурсів, передумов послідовної інтеграції до системи світових господарських зв'язків. Відповідно до Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, втручання державних органів у зовнішньоекономічну діяльність її суб'єктів у випадках, не передбачених цим Законом, у тому числі і шляхом видання підзаконних актів, які створюють для її здійснення умови, гірші від встановлених у цьому Законі, є обмеженням права здійснення зовнішньоекономічної діяльності і як таке забороняється [5].

Негативні наслідки глобалізації – це результат сучасного бурхливого розвитку і невідповідності суспільства до її регулювання. Зумовлена впливом ринкових факторів вона не забезпечує ні справедливості, ні соціального прогресу, не усуває нерівність, а вимагає великої відповідальності як від національних урядів, так і від міжнародних інститутів, вжиття ними заходів щодо запобігання негативних наслідків. Реалізація помилкової трансформаційної моделі, допущені прорахунки, низька дієздатність держави призвели до глибоких деформацій самого процесу ринкових перетворень, які супроводжуються поширенням нецивілізованих форм нагромадження капіталу, тінізації економіки, зростанням корупції та економічної злочинності, небезпечним зміцненням позиції олігархічного капіталу, державною бюрократією. Все це негативно позначається на міжнародному іміджі держави, що і зумовлює доволі посередній трансформаційний рейтинг України серед інших держав. Складно управляти експортно-імпорнтними операціями за відсутності ефективних економічних механізмів або сучасної антикорупційної політики держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Одним з основних суспільно небезпечних факторів, що створюють реальну загрозу національній безпеці та побудові правової держави є організована злочинність і корупція. Її негативний вплив виявляється в усіх сферах: і міжнародних, і політичних, і правових.

Існує багато визначень поняття “корупція”. Наведемо лише кілька з них:

- зловживання державною владою у приватних інтересах;
- продаж державними чиновниками державної власності для задоволення особистих потреб;
- дії, що відхиляються від норм поведінки державного службовця під впливом особистих інтересів;
- одержання юридичними особами платежів від фізичних або юридичних осіб і приватне зловживання державним майном;
- створення перешкод для здійснення економічних реформ і демократизації.

Отже, корупція є феноменом, пов'язаним з організованою злочинністю: це соціальне явище, суспільна небезпека, яка полягає у використанні особами, уповноваженими на виконання державних функцій у сфері ЗЕД, свого статусу та пов'язаних з ним можливостей для непередбаченого законами отримання матеріальних благ та переваг.

Американські експерти окреслюють такі види корупції:

- підкуп політичних і профспілкових діячів, іноземних офіційних осіб;

- незаконні пожертвування на політичні цілі;
- фальсифікація рахунків за контрактами з державними установами;
- ухилення корпорації від сплати податків;
- хабарі агентам – покупцям товарів;
- нечесна реклама, продаж неякісних і пошкоджених товарів, – шкідливих продуктів, підроблених і некорисних ліків;
- підтасовка даних і фальсифікація звітності щодо ЗЕД;
- злочини, які пов'язані з незаконним використанням ЕОМ;
- порушення правил охорони навколишнього середовища [2].

Більшість злочинів учасники організованих злочинних угруповань вчиняють з використанням впливу на державних посадовців шляхом залучення їх до участі в корупційних діях та хабарництві. Правоохоронні органи у своїй діяльності спираються на цілий ряд законів.

Корупція залишається надзвичайно серйозною проблемою для України. Зростання масштабів цього зла “роз’їдає” моральні засади нашого суспільства, негативно впливає на правову і соціальну захищеність громадян, несе загрозу нашій державі та її безпеці, знижує авторитет України на міжнародному рівні тощо.

Проте, необхідно зауважити, що корупція – не лише українська проблема, це явище має свої прояви в багатьох країнах світу. Над її вирішенням працюють ООН, Європейський парламент, Організація безпеки та співтовариства в Європі (ОБСЄ), інші міжнародні організації.

Не знаходиться осторонь і Україна. В нашій державі прийнята і вдосконалюється антикорупційна правова база, напрацьовано певний досвід у боротьбі з корупцією [1].

Усього з питань протидії корупції в нашій країні діє понад 20 різних законодавчих та нормативних актів Президента України, Верховної Ради та Уряду України, зокрема Закон України “Про засади запобігання та протидії корупції” [4], Укази Президента України “Про деякі заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної антикорупційної політики” від 01.02.2008 р. № 80/2008, “Про Міжвідомчу робочу групу з питань протидії корупції” від 17.04.2008 р. № 370, “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України” від 21.04.2008 р., “Про заходи щодо реалізації національної антикорупційної стратегії та інституційного забезпечення цілісної антикорупційної політики” від 05.05.2008 р. № 414, “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31.10.2008 р. “Про стан протидії корупції в Україні” від 27.11.2008 р. № 1101/2008 та інші.

Наша держава підписала ряд міжнародних договорів та співпрацює з цього питання з різними недержавними структурами, у тому числі з Transparency International. Особливе місце у розв'язанні проблем корупції посідає спеціально створений державний орган – Координаційний комітет по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю при Президентові України. Комітет здійснює координацію діяльності всіх правоохоронних та інших державних органів з виконання законів України, указів і розпоряджень Президента, Уряду та власних рішень з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю, розробляє стратегічні й тактичні заходи протидії корупції, у тому числі й у сфері ЗЕД.

Умовою зростання корупції у 2008–2009 рр. є недосконалість системи управління, нестабільна політична ситуація, недостатнє правове забезпечення проведення реформ у сфері ЗЕД, прийняття недосконалих змін до законів, нормативних актів, що регулюють ЗЕД в Україні.

Аналіз причин подальшої криміналізації економіки і на цій основі корумпованості суспільства дає змогу виділити ряд основних чинників, які суттєво впливають на цей процес. Головним з-поміж них стала “тінізація” економіки, яка, за підрахунками фахівців, сягнула сьогодні понад 50% ВВП і перетворилася, по суті, в основний фактор ускладнення криміногенної ситуації в країні.

Домінуючим фактором у цьому сегменті “тіньової” економіки та основним стимулом одержання “тіньових” доходів є розбалансованість та некерованість банківської системи, її правова невизначеність, відсутність прозорості банківських операцій. Саме в ній зосереджено основні важелі “тінізації” і корупції.

Зростання корупції в державі значною мірою зумовлено також слабкою правовою захищеністю зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. При цьому треба мати на увазі, що поряд зі зростанням обсягів товаропотоків і капіталу, що є об'єктивним процесом, ця проблема буде і надалі загострюватися, якщо не вжити кардинальних заходів.

Значна кількість високоліквідної продукції експортується з України на адресу іноземних фірм, при цьому частина валюти експортерам не повертається, і незаконно зберігається на рахунках іноземних банків. Валюта з офшорних зон, як правило, не надходить по тих контрактах, які укладені за попередньою домовленістю між українським експортером та іноземною фірмою.

Зарубіжні експерти боротьбу з корупцією розглядають як основу забезпечення державної стабільності. У процесі протидії тотальному корумпуванню чиновників та представ-

ників правосуддя (на ці потреби злочинні організації витрачають близько 1/3 своїх злочинних доходів) спецслужби та поліція використовують, поряд з іншими, і такі таємні форми роботи, як провокація хабара, підмова та використання підставних осіб для здійснення спроби втягнення до злочинної діяльності суб'єктів, які знаходяться під підозрою, використання агентурної інформації та підслуховування, пасивного й активного цільового таємного нагляду [6, с. 68].

Вважаємо, що одним зі складних напрямів боротьби з корупцією у сфері ЗЕД є профілактика підкупу державних службовців та інших посадових осіб, де підкуп здійснюється за двома загальними напрямками:

- підкуп представників правосуддя для забезпечення безкарності;
- підкуп державних чиновників та парламентарів для лобіювання державної політики щодо боротьби зі злочинністю.

Однією з форм тотального контролю чиновництва є аналіз відповідності їх законних доходів та витрат, коли посадова особа повинна декларувати доходи та джерела їх надходження, якщо є підозра, що особа проживає на незаконні доходи, вона стає об'єктом пильної уваги спецслужб та особливо розгляду. Так, Президентська комісія США встановила, що один із п'яти працівників поліції був залучений до злочинної діяльності, не враховуючи випадків незначного хабарництва [7]. Висновки вибіркової перевірки поліції в Нью-Йорку були такими: з-поміж 75 працівників поліції, за якими здійснювалось спостереження, тільки проти двох осіб, або 3% усіх працівників, не вдалося довести факти хабарництва [8, с. 162].

Вважаємо, що ефективним механізмом проти корупції та зловживань державними чиновниками є детальна регламентація службової етики у нормативних актах та законах, розроблення методів і здійснення дієвого механізму контролю за зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання та контроль з боку правоохоронних органів, а зусилля державних органів мають спрямовуватись на вдосконалення механізму контролю за дотриманням законності в діяльності державних владних структур.

Так, у 1995 р. було прийнято Закон України “Про боротьбу з корупцією” [3], який у деяких зарубіжних державах, на жаль, відсутній, але на шляху до Європейського Союзу необхідно враховувати протидію корупційним проявам країн з позитивним досвідом. В Україні невиконання зазначеного Закону призвело до економічної неефективності, бо кошти витрачалися або розміщувалися на рахунках зарубіжних банків. Такі незаконні операції призвели до відпливу капіталу з внутрішньої економіки.

Необхідно зазначити, що на сьогодні організована злочинність і корупція є одним із негативних явищ нашого суспільства. Погоджуємося з висновками незалежної міжнародної організації Transparency International, що корупція – основний чинник економічного занепаду України у 2009 р., тому головним напрямом боротьби з цим негативним явищем є розроблення дієвих механізмів зміни законодавства, економічних реформ, передбачених цілим рядом законів України та указів Президента.

До боротьби з цим злом у різних відомств існують різні підходи, тоді як потрібен єдиний державний підхід. У зв'язку з цим необхідна координація діяльності органів виконавчої влади щодо питань формування й реалізації антикорупційної політики, дослідження проблем виникнення корупції, нормативно-правового регулювання процесу боротьби з корупцією; визначення стратегії, аби протидія корупції ставала ефективнішою, інформування громадськості про антикорупційну політику. Україна з 2006 р. взаємодіє з The Group of States against Corruption (GRECO) – групою держав Ради Європи, що об'єдналися для ефективної протидії корупції. На початку 2009 р. Україна виконала з 25 рекомендацій 16 повністю, інші – у стадії виконання.

Водночас, за інформацією глобальної антикорупційної неурядової організації Transparency International, Україна у 2009 р. посіла 146 місце за індексом корупції. За висновками експертів, корупція залишається однією із серйозних проблем у нашій країні. У відповідному рейтингу за 10-бальною шкалою (0 балів – це тотально корумпована країна, а 10 – фактична відсутність корупції) Україна отримала 2,2 бала і стала в один ряд з такими країнами, як Камерун, Еквадор, Кенія та Зімбабве. Причому, корупція набирає сили: ще три роки тому за таким самим дослідженням Україна мала 2,8 бала.

На нашу думку, основні напрями боротьби з корупцією та організованою злочинністю мають зосереджуватися в економічній сфері. Зокрема, підвищеної уваги правоохоронних органів потребують бюджетна сфера, грошово-бюджетні відносини, фондовий ринок, посередницька і зовнішньоекономічна діяльність. Можна визначити три групи чинників, які характеризують недостатню протидію тиску криміналітету в економічній сфері: кадрова, організаційна і правова.

IV. Висновки

Таким чином, для підвищення ефективності механізмів державного регулювання у сфері ЗЕД та зниження рівня корупції, органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають вдосконалити правові механізми управління цими процесами. В Україні планується створення спеціально-

го правоохоронного органу – Національного бюро антикорупційних розслідувань, а також служб внутрішнього контролю в усіх центральних органах виконавчої влади й облдержадміністраціях. Але суспільна нестабільність, концептуальна невизначеність, недостатні державно-правове забезпечення і дисципліна зобов'язань, брак ресурсів і належного досвіду, криміналізація економіки призводять до вкрай небажаного демпінгового або "тіньового" впливу капіталу.

Отже, усунення причин та умов, що породжують корупцію, а також стабілізація економічної і політичної ситуації в нашому суспільстві є одним із визначальних чинників зниження корупції в Україні. Тому важливим завданням держави є підвищення ефективності боротьби з корупцією шляхом використання організаційних, економічних, правових та силових механізмів запобігання виникненню та обмеженню корупції у сфері ЗЕД. За умов дієвості механізмів це суттєво сприятиме зниженню корупції у ЗЕД суб'єктів господарювання та підвищенню ефективності їх діяльності.

Література

1. Камлик М.І. Напрями протидії корупції в Україні [Електронний ресурс] / М.І. Камлик. – Режим доступу: <http://www.akmf.org/wbook/print/563.htm>.
2. Основы борьбы с организованной преступностью / [под ред. В.С. Овчинского, В.Е. Эминова, Н.П. Яблокова]. – М. : Инфра-М, 1996. – 350 с.
3. Про боротьбу з корупцією : Закон України від 05.10.1995 р. № 356/95-ВР // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1995. – № 34. – Ст. 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=356%2F95-%E2%F0>.
4. Про засади запобігання та протидії корупції : Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 2009. – № 45. – Ст. 691 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1506-17>.
5. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон УРСР від 16.04.1991 р. № 959-XII // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 29. – Ст. 377 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=95912&test=xYpUK4LxOzfkQ>.
6. Jonston N. Legal Process and Corrections / N. Jonston, L. Savitz. – N.Y., 1982. – 132 p.
7. Neier A. Crime and Panishment / A. Neier. – N.Y., 1976. – 239 p.

8. Radzinowicz L. The Growth of Crime (The International Experience) / L. Radzinowicz. –

L., 1997. – 263 p.